

SLOVENSKI

UČITELJ

**Glasilo slovenskih krščanskih
učiteljskih in katehetskih društev.**

Leto XVII. 1916. Štev. 11.

Natisnila Katoliška Tiskarna v Ljubljani.

Vsebina:

Skrb za mladino med vojsko in po vojski. A. Čadež	225
Pomen vzgoje v sedanjih časih. Amalija Kredar	231
Vzgajajmo, učimo! Učiteljica P.	233
Pouk o alkoholizmu v šoli	234
Odličen državnik o enotni šoli. A. Č.	236
Katehetski vestnik:	
Katehetsko gibanje	238
Katehetske beležke	238
Zgledi, uporabni pri katehezi	239
Učiteljski vestnik: Učiteljske vesti	241
Vzgoja	244
Raznoterosti	245
Slovstvo in glasba	247

»Slovenski Učitelj« izhaja sredi vsakega meseca. Celoletna naročnina 4 krone. (Naročnina in članarina za »Slomškovo zvezo« 5 K; naročnina in članarina za »Društvo slovenskih katehetov« 5 K; naročniki, ki so člani obeh društev, plačajo 6 K.) Spisi in dopisi se pošiljajo uredništvu do 4. vsakega meseca. Reklamacije, naročnino, dopise sprejema uredništvo »Slovenskega Učitelja« v Ljubljani.

Urednika: A. Čadež, katehet v Ljubljani Fr. Jaklič, nadučitelj, drž. in dež. poslanec.
Natisnila Katoliška tiskarna. — Obhitem odgovoren Ivan Rakovec.

Slovenski Učitelj

Glasiló slovenskih kršćanskih učiteljskih
in katehetskih društev.

Last „Slomškove zveze“ in „Društva slovenskih katehetov“.

Letnik XVII.

V Ljubljani, 15. novembra 1916.

Štev. 11.

Skrb za mladino med vojsko in po vojski.

V katerem oziru utegne vojska škodovati šolski mladini in kako bo skušala šola to škodo že sedaj, zlasti pa po vojski popraviti.¹

A. Čadež.

Sokrata so nekoč njegovi učenci prosili, naj bi jih poučil o umetnosti človeške odgoje. Modrijan nekoliko pomisli, potem pa reče: »To vprašanje vam bom razložil čez tri leta.« — Čez nekaj časa gre, kakor nehote, s svojimi gojenci mimo delavnice slavnega umetnika in kiparja Fidija (Phidias), ki je v zalogi kararskega marmorja uprav izbiral primeren kos za soho Apolona. »Sem ga že našel,« pravi vesel. »Ti moraš postati Apolo.« Čez nekaj mesecev pride Sokrat s svojo šolo zopet k umetniku, ki je marmornato klado še-le na debelo oklesaval. Preteklo je poldrugo leto, preden je bil Sokrat s svojo družbo zopet na obisku pri Fidiju; zdaj ga pa ne najde več v spodnji delavnici, ampak v atelijeju, kjer je izvrševal uprav najtežjo umetnino: izrezaval je obraz Apolonov. »No« — pravi tokrat — »zdaj bo pa božanstvena podoba Apolona marmorju kmalu vtisnjena.« Pri končnem obisku — čez eno leto — je stal Apolo v razstavnici kot popoln umotvor.

Sokrat pouči sedaj svoje gojence: »Kakor ustvarja umetnik svoj umotvor, tako izreja vzgojitelj človeka. Narava je dala marmor, umetnik (vzgojitelj) si je izbral primeren kos, ki naj bi iz njega postal Apolo. Umetnik je najprej oklesal robate dele in ogle; nato se je pričelo podrobneje in natančneje delo, slednjič si je z neskončno ljubeznijo in potrpežljivostjo prizadeval, da je vdahnil v obraz takorekoč božanstveno življenje. Tako daje narava — nadaljuje modrijan — vzgojitelju otroka, ki ga najprej obdeluje nadebelo: odstranjuje robotost; nato pa oblikuje na njem božji izraz, božjo podobo: razum in voljo. Ko je to končano, je dovršena tudi vzgoja. Razložek je le v tem: Gojenec se lahko a) vzgojitelju upre — marmor pa ne; gojenec se b) zaveda tega, kar vzgojitelj namerava — marmor ne; gojenec naj se c) ne le ne ustavlja vzgoji, marveč naj sodeluje — česar marmor ne more.«

Tako modrijan Sokrat. Ta pouk slovečega grškega misleca mi je padel v glavo, ko sem se odločil, da tudi jaz zapišem nekaj nasvetov k

¹ Referat za c. kr. mestni šolski svet v Ljubljani. — Prihodnjic priobčimo razpravo iz učiteljskih krogov. — Ur.

naslovnemu vprašanju. Sokratova razlaga je za takratni čas vsebovala krasen nazorni nauk o vzgoji. Ako ga presadimo v sedanost, bi rekli: Tudi naša šola je delavnica, kjer se naj izobrazujejo vrli državljani, vzorni člani sv. Cerkve, popolni ljudje. Tudi v naši šoli, pri današnji mladini je treba najprej oklesavati škodljive izrastke, potem pa likati razum, krepiti voljo, plemeniti srce. Enega sredstva, ki pri tem umetniškem poslovanju, pri oplemenitovanju srca največ izda, pa Sokrat ni poznal, ker ga poznati ni mogel: **nadnaravnih pripomočkov m'losti božje in sv. zakramentov.**

Po drugi plati je pa Sokratov umetnik Fidija bil vendarle na boljem: nikdo ga ni motil pri izdelovanju, nikdo mu ni kazil dela; brez kvarnega vpliva zunanosti je dovrševal svoj umotvor. Mi pa likamo otroka — ta božji umotvor —, ko nam v škodo hodi zdaj ta, zdaj drugi mojster-skaza. Takih kvarljivcev je danes nebroj. Če bi jih hoteli naštevati in zavračati, bi nastala ogromna pedagoška študija. Najnavadnejše in najškodljivejše skaza-mojstre, ki so vzgoji mladine le v kvar in nesrečo, ki pridejo dostikrat neopaženo in naskrivši, pa odlomijo, odkrušijo morda najplemenitejše poteze na gojencu, je treba razkrivati in večkrat pred njimi svariti.

To pot nam naslovno vprašanje namiiguje, da se je s sedanjo svetovno borbo pritihotapilo med našo mladino marsikaj, kar utegne lepo zidavo vzgojnega prizadevanja razrahljati in deloma porušiti. Pred očmi imam torej samo vprašanje: »V katerem oziru utegne sedanja vojska škodovati šolski mladini? — Kako naj šola to škodo popravi?«

* * *

Ko bi se bilo to vprašanje razmotrivalo takoj ob pričetku vojske — kar se je n. pr. pri sestankih slovenskih katehetov zgodilo — bi bilo veliko večje vrednosti, kajti kar se popravlja, je le pomanjkljivo, dasi se največkrat niti ne posreči ne. Zlo skušaj preprečiti — to je zahteva zdrave pedagogike.

Vojska je pač zlo, ki ima za spremljevalce in spremljevalke veliko hudega, kar se ne da popolnoma odstraniti in kar vrže opasno senco osobito na mladino.

I. a) Na deželi in v mestu se bo v telesnem oziru pokazala neka oslabeledost, ker je prehranitev nezadostna in se otroci čezmerno in neprimerno — ker je pač sila — ukvarjajo tudi s težkimi deli. V moralnem oziru so se čule tožbe, da hočejo mladi fantalini preurno dozorevati. Ker takorekoč vodijo gospodarstva (očetje in starejši bratje so v vojni službi), se smatrajo za zrele, samostojne in skoraj neodvisne osobito v družinah, kjer s križi preobložene, zraven pa premehke matere ne morejo vsemu kaj in ne znajo moško poseči v družinsko vodstvo. Taki fantalini se — žal — oprijemljejo moških razvad: kaje, hodijo v gostilno, igrajo za denar, ponočujejo itd.

Tu imajo pač nadaljevalne šole, izobraževalna društva, Marijine družbe veliko koristnega in hvaležnega dela. Za take, ki jih pa ni blizu,

bi bila umestna krajevna policija in nočna straža, kakor so jo uvedli že po zgornji Istri.

Med mlajšimi učenci se vsled stalnega govorjenja o vojski in strahotah in grozotah vojnih dogodkov, o prelivanju krvi, krha rahločutnost, miloba in milosrčnost; nasproti se pa širi podivjanost, razigranost, nagnjenje do pobojev, kar izpričujejo otroške igre in zabave, ki se jih sami lotevajo. — Vpričo otrok torej ne govoriti o prelivanju krvi, o razburljivih dogodkih iz vojske; tudi časopisov, ki imajo taka poročila, jim ne kaže dajati v roke.

b) V m e s t u je nevarnosti in slabih zgledov že itak preveč, kaj šele sedaj, ko živimo v tako burnih časovnih dogodkih. Po družinah m a n j k a povečini k r e p k e m o š k e r o k e; z vojaštvom je došlo — žal — tudi preveč dvomljivih oseb, ki s svojo razkošnostjo, izzivalnim obnašanjem ter z drznim nastopom v obleki — vsestransko kvarno vplivajo.

Zdi se, da so se otroci, ker so imeli preveč časa (pouk v šoli je bil skrajšan, deloma prekinjen), navadili l e n a r i t i in pečati se preveč z drugimi rečmi. Omenjam: č i t a n j e č a s o p i s o v, krvavih vojnih dogodkov; b r a n j e k n j i g, izposojenih iz javnih knjižnic, kjer je brez dvoma nagrmadenega več slabega in pohujšljivega nego dobrega; o b i s k k i n o - g l e d i š č kljub prepovedi, ko ni nobenega pravega nadzorstva.

Zraven vsega pa pride p o h u j š a n j e p o u l i c a h in javnih izprehajališčih, kjer mladina morda še v poznih večernih urah nemoteno opazuje razne neprimerne ali naravnost spotakljive prizore.

Tudi g i z d a v o s t tujege ženstva, bogatih begunk in sumljivih lahkoživk ne bo brez moralne škode, kajti vsled tega se vzbuja osobito pri deklicah neko hlepenje po stanu neprimerni noši in nedostojnem kroju, ter želja, da bi dopadale.

Kjer je doma k o p i c a o t r ó k brez nadzorstva, ko se mati ukvarja z delom morda v tovarni, mož je pa v vojni, so kaj lahko vrata odprta hudemu na stežaj.

* * *

Prav primerno, četudi nekoliko pretirano označbo (v besedi in sliki) naše dobe je objavil znani »Kikeriki« v svoji letošnji 28. številki. Naj značilne risbe nekoliko opišem:

Na celi strani z naslovom »Die liebe Kriegsjugend« je osem različnih prizorov. 1. Oblizan deček kaže ploščico z napisom: »Freilein ich libe ihnen. F.« Tudi podpis ima v sebi bridko resnico: »So ein Lausbub aus der Tafferlklass' traut sich mir ein' Liebsbrief zu schreib'n! Wann dös mein Freund, der Fabrikdirektor, erfahrt!« — 2. 10 letni deček stopi k elegantni gospodični, se spoštljivo prikloni ter reče: »M., darf ich dich begleiten?« — 3. Razcapan poba, držeč v desnici revolver, nastavi nož proti odličnemu gospodu, ki ima smotko v roki ter mu zapreti: »Tschick her oder 's Leben!« — 4. 12 letni bosopetež nosi štiporamo malega samosrajčnika ter mu nastavlja čez ramo na usta steklenico z rumom, češ, boš videl »was dös für a Saftl is!« — 5. Profesor vpraša učenca, kdaj je bila bitka pri Lipskem? — Ta se pa nasloni na klop rekoč: »Se moram poprej naspati; sem celo noč krockal.« — 6. Raztrgan fantič striže rep cvilečemu psičku in modruje: »Tvoj oče je bil pasji birič, je mojega Vodana ovadil. Čak, pasja zver! Živ-

ljenje ti sicer pustim, mahljal pa z repkom ne boš več.« — 7. Pri mizi sedi dijaček s svalčico med zobmi; z eno roko pa drži vrček piva. Pred njim se vrti baletka, ki ji fantič zakliče: »Höcha, Höcha! Schenier'n S' lhna net, mir ham scho' andre Sacherln g'segn!« — 8. In zadnja sličica kaže gosposko-oblečenega »vadniškega« učenca s torbo poleg sebe, ležečega na zelenici ob ribniku. »Šprical« je šolo, zraven pa modruje: »Ohne Alte hasst dös Tarchenieren eigentli a net viel.«

Ti prizori so krasna ilustracija današnjih žalostnih časov, ki kličejo na pomoč vse vzgojne činitelje. Šola res ne more in ne bo mogla poravnati vsega zla, ker ima mladino le nekaj ur v oskrbi in nadzorstvu. Kolikor pa zmore, to je pa dolžna z vsestransko vnemo in v polnem obsegu izvršiti. Pri tej priliki bi bilo umestno, da bi poudarjal skupno in vzajemno vzgojno prizadevanje in delovanje staršev, duhovščine in učiteljstva; da bi našteval vse vzgojne pripomočke, ki jih navajajo dobre pedagoške knjige; toda poudariti hočem samo to, kar se mi zdi, da najprej in najgotoveje dovede do zaželjenega smotra. Mislim namreč: **lep zgled in uporaba nadnaravnih pripomočkov.**

Isto smer je imelo tudi dvojno pedagoško predavanje dež. š. nadzornika dr. M. Opeka, ki je staršem ljubljanske mladine priporočal, naj se skupno in vzajemno z učiteljstvom trudijo za dobro vzgojo otrok po geslu »Moli in delaj!« To dvoje velja v isti meri in z istim poudarkom staršem, učiteljstvu in otrokom. Umevati je treba to geslo v širšem pomenu: vzgajaj otroka za Boga z naravnimi, zlasti pa še z nadnaravnimi pomočki molitve in sv. zakramentov; vcepi mu veselje do učenja, do poštenega dela! — Moli in delaj! V tem pozivu, če ga prav umevaš in vestno izvršuješ, je zapopadena skoraj vsa umetnost dobre vzgoje.

Na drug način bi se dalo to izraziti takole: Odgóni otroka tako, da bo dozorel za večnost, ne da bi bil za delo in trpljenje tega življenja nesposoben.

Pa bi me kdo utegnül zavrñiti, češ, da sem zašel na drug tir in da nisem ostal pri naslovnem vprašanju. Nikakor ne, prijatelj! Ako namreč sami živimo po geslu »Moli in delaj« — v celem obsegu, ako po tem pravilu vzgajamo tudi mladino, bomo najbolje okrhali in zavrli hude ter nevarne posledice sedanje vojske.

Vprašanje je le, kdo je za to sposoben?

Česar človek nima, drugemu ne more dati. Prav zato pa ni preveč pravih zglednih pedagogov, ker le prevečkrat manjka tega, kar se zahteva, da se more kdo imenovati zgled in vzor dobrega in lepega. »Dobro, ki sveti mladini kot zgled, naj bo ne le A vse moralne vzgoje, marveč duša vzgoje. Zgled napravi prijatelja za prijatelja, ukazovalca za ukazovalca, učitelja za učitelja.«¹

Ker otroci niso samostojni niti v mišljenju niti v presoji, ne poznajo ne vzrokov ne posledic dobrega in hudega, se večinoma ravnaajo po onih, ki so z njimi v stiku, ter se navzamejo nehote vsega, kar vidijo na drugih: si prisvoje sodbe, mišljenje, ravnanje drugih osobito staršev in učiteljev.

¹ J. M. Sailer: »Über Erziehung für Erzieher«, p. 163.

Starši in učitelji so v očeh otrok nekaj višjega, uživajo neomejeno avtoriteto, zato je njih delovanje, govorjenje, obnašanje, opuščanje merodajno in odločilno tudi zanje. Učitelji imajo torej odgovorno obveznost, da so v vsem, kar govore, store ali opuste — mladini za dober zgled. Le življenje zbudi življenje! Nikdo ne bo vlil otrokom strahu božjega, ne ljubezni do molitve, do Cerkve in zakramentov, nikdo ne bo ustvaril pobožnega srca, če sam ne pozna strahu božjega, ne ljubezni do molitve, ne gorečnosti.

Ako hoče učitelj vzgojno dolžnost docela izvršiti, naj ne pozabi in ne prezre, da je zgled izdatnejši kakor nauki, opomini, svarila, hvala in graja, in da človek vsled podedovanega slabega nagnjenja rajši in hitreje slabo posnema kakor dobro. — Ali ni torej potrebno, da v teh časih razrahljanih družabnih in družinskih vezi, v dobi slabih zgledov in vojskine podivjanosti, predvsem pedagogi skrbimo, da bo imela mladina v šoli in izvun šole v nas najlepši zgled, o nas najboljše sodbe!?

II. Vzgojitelj mora biti dober v veri, iz vere in krščanstva, da more ustvariti v gojencu dobrega človeka. Kdor hoče dobro vzgajati ter zamoriti vse, kar se od nepoklicanih kvarno vriva v vzgojo, mora — da kratko rečem — vpoštovati verski moment ne le kot nekaj takega, kar ima tudi nekaj vrednosti, marveč njemu mora biti vera in življenje po veri nad vse! Kaj bodo izdali vsi opomini, vsa navodila za red, snažnost, čistost, ponižnost, pokorščino, ako gojenčeva notranjost ni prežeta z verskimi načeli, ki so varna in trajna opora vsega dobrega! Kje bo dobil gojenec moč, da vztraja v dobrih sklepih, da ga slabi vplivi ne bodo zavedli na opolzko pot, ako ne bo iskal krepila pri studencu čednosti in milosti: v najsvetejšem Zakramentu! Zato je pa jasno, da je vzgoja brez nadnaravnih pripomočkov — zidava, ki je postavljena na pesek.

Nedavno sem čital v pismu, ki je naslovljeno »An einen öffentlichen Lehrer¹ — tudi tole:

»Dragi! Naš čas bi bil rad brez Boga moder in srečen. — To je prvo bedaštvo.

Naš čas hoče biti moralen brez zatajevanja. — To je druga neumnost.

Naš čas hoče biti velik — brez pravičnosti. — To je tretja nespamet.

Naš čas hoče doseči blaženost, čednost in slavo — brez milega vpliva krščanstva. — To je zadnja in največja bedastoča!

Zoper to četvero zmoto treba oborožiti tudi mladino naše dobe, da nas ne bo zadel očitek, da smo samo najemniki, ne pa vzgojitelji. To poudarjati se mi je zdelo še prav posebno potrebno, zlasti v teh burnih dneh poskušnje, ko strupeni valovi bojnega hruma pogubonosno pljuskajo

¹ Bibliothek der kath. Pädagogik XIII, p. 326.

tudi ob nežne ladjice naših ljubljenih gojencev, ko vojno vrvenje kolikor-toliko izpodkopuje tudi temelje zdrave vzgoje. Ne iščimo samo umetnih in maloizdatnih naravnih vzgojnih sredstev, ko so nam sigurni, zanesljivi in večnoveljavni nadnaravni pomočki na razpolago. Dal Bog, da bi se jih hoteli posluževati zase in za mladino vsi, ki jih je poklic privedel med otroke!

III. Kar se tiče posebnega negovanja vzgojnega dela, je — kakor že rečeno, šola pač omejena, ker ima otroke le nekaj ur na dan v vzgojni oskrbi. Izvun šole bodo razni skrbstveni organi (med in po vojski) morali poskrbeti predvsem za sirote in one zanemarjence, ki so deloma, ali popolnoma brez nadzorstva. Umevno, da bo učiteljstvo tudi tu radevolje ponudilo svoje moči za sodelovanje, saj to zahteva poklic in pa ljubezen do zapuščene dece in domovine. Za take otroke bo treba sirotiščnic, dnevnih zavetišč, ali pa se bodo morali spraviti v poštene katoliške družine in zavode. — Nedavno je bilo čitati, da se je na Ogrskem vsled javnega apela zglasilo na stotine družin, ki so voljne prevzeti po eno siroto brezplačno v vzgojo; druge so pripravljene to storiti za neznatno odškodnino; več se jih je pa zglasilo, ki bi rade sprejele sirote za svoje. — V Freibergu pri Lincu so nedavno otvorili prvo vojno sirotiščnico. — Na Ogrskem je za vzgojo vojnih sirot podaril kardinal Czernoch 200.000 K. — V Würzburgu na Bavarskem so se sešle zastopnice katoliških redovnic (170), da so se posvetovale o vzgoji dekliške mladine sedaj in po vojni. — V Monakovem (od 16. do 19. julija) je zborovala zveza katoliških učiteljic na Bavarskem. Med referati se nahaja tudi razprava: »Skrb za mladino zdaj in po vojski.« — V Gradcu so imele gdčne učiteljice iz Mar. kongregacij 11. in 12. junija posebno zborovanje z zanimivimi predavanji, kakor: »Učiteljica in zanemarjena mladina«. — »Učiteljica v boju zoper javno in skrito nenravnost«. (Prof. Ude.) — »Vpliv učiteljic na domačo hišo«. (J. Steinberger.) — »Skrb učiteljice za šoli odraslo mladino«. (Dr. J. Metzger.) To so seveda vprašanja, ki silijo, naj se učiteljstvo briga za mladino tudi izvun šole.

IV. Pri dekliški mladini bi se posebej priporočalo zlasti sedaj kolikormoč zatirati ničemurnost in nedostojnost v obleki. Gdčne učiteljice, ki hočejo v tem oziru vzgojno nastopati, morajo biti seveda same vzor skromnosti in neoporečnega kroja v obleki.

Branje kvarnih knjig z opolzko vsebino se rado družijo z lenobo. To je poleg drugih škodljivih elementov za žensko mladino zelo nevarno in sploh v moralnem oziru najhujše zlo sedanjega časa. Učiteljstvo naj bi ne le svarilo, marveč z vso pozornostjo zasledovalo in preprečevalo, da se ne prikrade kaj strupenega v roke šolskih otrok. Učitelj, ki bi kaj takega sumljivega s seboj nosil, ali celo ostentativno čital, kaže, da se norčuje iz vseh vzgojnih pravil in zahtev.

Še enkrat pa poudarjam, kar je tudi zapisala gdčna tovarišica Mar. Einspieler (Koroško) v 7. & 8. številki »Slov. Učitelja« t. l., str. 153.: »Če

hočeš mladino dobro vzgojiti, se moraš potruditi, da bo tudi tvoja duša od dne do dne bolj blaga!

Opozarjam končno še na članek v »Slov. Učitelju« t. l. p. 158. (št. 7—8) z naslovom: »Kdo podpira . . .«, kakor tudi na razpravo »Sestanki staršev in učiteljstva« (»Slov. Učitelj« št. 9, pag. 182).

Pomen vzgoje v sedanjih časih.

Amalija Kredar.

Sedanja vojna je povzročila marsikako izpremembo med ljudstvom, med posamezniki in med mladino. Ali ni stalna tožba, da se pri mladini najbolj čutijo žalostne posledice sedanje vojne! Podivjanost, trdovratnost in druge slabe lastnosti so se vgnezdile marsikje v vrste šolskih otrok. Skoro ni učitelja, ki bi radi tega ne toževal in obenem ne tarnal, kako težko je danes vzdrževati disciplino. Kršijo in majejo se stebri dobre vzgoje. Vsakdanji doživljaji nam že dovolj jasno dokazujejo to istino.

Ali naj pustimo, da mladina hodi in tava po potih propada in podivjanosti? . . . Nikakor ne! Saj smo učitelji, vzgojitelji, ki dobro poznamo prvi in najsvetejši namen ljudske šole: skrbeti ne le za izobrazbo, temveč tudi za oliko srca. Že nemški pedagog pravi: »Mangel an Herzensbildung und Sittlichkeit rächt sich viel schwerer im Leben, als Lücken in der intellektuellen Bildung; auch können diese viel leichter durch eigenes Streben nachher ausgefüllt werden.« Saj je naloga vsega pouka, vzbujati v otrokovem srcu vse one vrline, ki mladega človeka usposobijo, da postane kreposten, vrl državljan. Šola ima pripomočke in tudi dovolj priložnosti, da uspešno deluje v to svrhu.

Važen, neprecenljiv ter za vzgojno delovanje prepomenljiv pomoček je: z b u j a n j e in n e g o v a n j e b l a g i h č u v s t e v. Božja naredba je, da učitelj mladini zapoveduje; dolžnost mladine pa je, da ga spoštuje in čišla. Učitelj bodi ljubezniv, ne oduren, potrpežljiv in ne razdražljiv. Za malenkosti naj ne poseže takoj po najstrožjem sredstvu, ki z njim hoče gojenca prisiliti, da ravna po zapovedi. Iz načina, kako učitelj z mladino ravna, odseva ves njegov značaj, njegovo blago ali pa sirovo srce. In kakršno srce, tak človek. Kdor ljubi mladino, bo gotovo ž njo usmiljen; ne bo rabil telesne kazni, ki pa ni in ne bo nikdar blažilno sredstvo pri skrbi za dobro vzgojo, temveč najplodovitejša kal za podivjanost. Saj sredstvo, ki ga rabi učitelj, bodo pozneje uporabljali gotovo tudi otroci. Učitelj blažega srca, ki zametuje telesno kazen, je pravi vzgojitelj; usmiljenost in ljubezen njegova učinkujeta v obsežnejši meri na mlada srca, kot nasprotno ravnanje.

Nadaljnji pripomoček za dobro in uspešno vzgojo je g o j i t e v v e r s k e g a č u t a, navajanje mladine k Bogu, k molitvi. Kako to doseči? . . . Z besedo? . . . Gotovo ne, kajti par mlačnih besed brez pravega verskega čuta je podobno semenu, ki je vrženo med kamenje in ne more dobiti potrebnih snovi za življenje. Najboljše za dosego tega namena je dober in

lep z gled učiteljev, ki brez njega ni pričakovati dobrih sadov. Marsikdo bi oporekal z besedami: »Saj opominjamo otroke na nedeljsko dolžnost, a vse zaman; pravega zmisla za pobožnost ni doseči.« Zakaj? V mnogo slučajih gotovo zato, ker mladina vedno ne opaža učitelja v cerkvi pri sv. maši. Kako bi se zahtevalo lepo vedenje od učencev, če niti ni videti, da bi učitelj izkazoval čast in spoštovanje Bogu, kakor je dolžan vsak kristjan — najvišji in najnižji. Prežalostno je, ako vidimo, da med najsvetejšimi trenutki svete maše stoji učitelj nepremično. To vidi mladina, kateri naj bo učitelj najlepši zglede izpolnjevanja vseh dolžnosti. Kako more tak vzgojitelj zahtevati, da mu mladina izkazuje spoštovanje, ako sam Najvišjemu ne ukloni glave, ne kolen.

Nasprotno pa: kako bodo gledali ljudje in mladina, kako se bodo čudili, kako strmeli, ko vidijo pobožnega učitelja izpolnjevati nedeljske dolžnosti kljub vsem težočam glede oddaljenosti; kako radi bodo sledili njegovemu delovanju, koliko spoštovanje in ljubezen se bo naselila v njihovih srcih. Tak učitelj postane pravi ideal ljudstvu in mladini.

Sedanji resni čas v prav obilni meri zahteva tudi veliko ljubezen do naše presvetle cesarske hiše, do drage nam domovine. Čut domovinske ljubavi pa naj ne bo vsajen le očetom, bratom, sinovom, ki stojijo neustrašeno kot silne neomajne skale nasproti sovražniku, temveč naj bo ukoreninjen v srcih doma ostalih, posebno mladine, ki je ponos in upanje prihodnosti. Za to plemenito in obilnega sadu obetajoče delo je poklicano učiteljstvo, ki ima najboljšo priložnost, vsajati v njihovih srcih nežne cvetke patriotizma. Z veseljem nastopimo strmo pot svojega vzvišenega cilja. Sodelovati bo treba z mladino ne le v spisju, zemljepisju in zgodovini, temveč tudi s človekoljubnimi dokazi dejanske ljubezni. Res težka, a lepa naloga, katera se pa prav lahko dá izpolniti, ako učitelj sam s svojim lepim zgledom vnema zanimanje, da otroci radevolje žrtvujejo ure in celo dneve za patriotična delovanja. S kolikim veseljem se bo tako vsak posameznik pohvalil z nabranim robidnim ali jagodnim listjem, lipovim cvetjem itd. Kako samozavestno bo zrl učitelju v oči, saj mu veleva njegovo srce, da že kot deček lahko koristi domovini. Nasprotno pa, ako opazijo učenci pri učitelju mlačnost, negotovost in površnost, tudi sami ne bodo hrepeneli po popolnosti; in v tem slučaju je ves še tako velik trud učiteljev brez haska. »Vse za vero, dom, cesarja« naj vlada najprej v duši vzgojitelja, ki naj se že ob pričetku šolskega leta prizadeva oplemenititi mlada srca.

Dragi tovariši in tovarišice, na delo, da se ne bo slišalo o sirovosti in npravnem propadu ljudstva! Na delo z besedo in zgledom! Ako bomo tako delovali, se bodo uresničile besede našega pedagoga Slomška, ki pravi: »Kdor srca mladih ljudi v svojih rokah ima, ta za boljšo prihodnost skrbi« ...

Vzgajajmo, učimo!

Učiteljica P.

Že dva meseca obiskujejo šolo naši mali. Docela so se že privadili. Boječnost, ki je napolnjevala mala srčeca prve dni, je izginila.

Ko so jih pripeljale matere, ljubeče in skrbne, prvi dan, smo videli v slehernem očesu skrb, ljubezen, ki se je družila z neko tiho bojznijo za male, nedolžne; saj so nam izročile v varstvo svoj zaklad: iskreno ljubljeno deco. S tem dnem smo vzeli njih zaklad v varstvo; pridružili smo se skrbnim mamicam, da jim pomagamo vzgajati in učiti — up bodočnosti. Naša skrb je olajšala materam nemirno srce. Glejmo, da se bomo izkazali vredni zaupanja slovenskih mater, teh velikih ženâ v velikem času!

Začeli smo z v z g o j o , s p o u k o m. Kdo izmed nas ni čutil onih boječih pogledov, ki so se začrtali vanj iz sto ali še več očesc, ki so zrla kot krilatci nebeški? ... V slehernem očescu malce strahu. Drugje morda je zablestela celo mala solzica, kot draguljček v nimbu vladarice. Da bi imela zlato školjko, prestregla bi te blesteče bisere — solze naših malih — in bi jih darila Večnemu v spravni dar. Nebeškolepa so bila ta očesca, saj je lesketal v njih odsev nepokvarjenega otroškega srca, lilijskonedolžne detinske duše.

Ko sem videla milino teh očesc, ko sem brala v slehernem vdanost in zaupanje, bi bila najrajši razprostrla roke v blagoslov drobnih gojencev. Le misel je hitela jadrno pred prestol »Prijetelja otrok« in ga prosila blagoslova za malo »čredico«. Nebeški Učenik jih je blagoslavljal, moje ustnice so pa skromno šepetale: »Blagoslovljeni, naši mali, nedolžni!«

Kakor prostrana ravan se mi je dozdevala šola ta trenutek, ravan, nedotaknjena od zle roke, obširna, lepa, razsežna ravan... To ravan pa bo treba počasi obdelati; počasi — a začeli smo takoj prvi dan. Kakor poljedelec, ki najprej trdo zemljo razorje in zrahlja, potem šele vseje kleno zrnje, tako delamo in moramo delati tudi vzgojitelji. Najprej pripraviti mlada srčeca, pridobiti jih zase, potem lahko sejemo zrnje plemenitih nauk, potem lahko vzgajamo in učimo. Otroško srce se mi zdi kakor vosek, ki iz njega napravimo podobo po svoji volji. Delajmo torej podobe iz teh srčec, podobe, ki bodo imele trajno vrednost! Pretvorimo širno ravan v plodono polje, cvetočo gredico v krasno livado. Z vztrajnostjo in potrpljenjem bomo dosegli veliko. Z lepo besedo si bomo pridobili zaupanje, ki je glavna opora uspešne vzgoje. Vzgoja pa je velevažnega pomena osobito v naših težkih, težkih dneh.

V z g a j a j m o i n u č i m o , učimo vzporedno z vzgojo. Ko vzgajamo, se mi zdi, da rahljamo gredice. Ko pa učimo, mislim, da sadimo cvetke v zrahljano zemljo. Kako lepo bo, ko se bo začelo to cvetje odpirati, ko bo zadehtel balzamični vonj lepih čednosti. Kdo bo bolj vesel pestrih cvetk kot mi učitelji-vzgojitelji?

Učimo, vzgajajmo! Učimo male moliti, ljubiti in žrtvovati. Kako lepo je, če deca pobožno moli in se spomni v molitvi »ateka

na bojišču«. Pokleknila bi k malim in molila z njimi, ko nedolžna usteca šepečejo: »Se za našega ata.« — Ljubiti jih učimo; ljubiti Boga kot najboljšega Očeta, ljubiti pa tudi druge, posebno matere, te hrabre Makabejke. Trpeti, prenašati gorje in zraven še žrtvovati — to je pač za male najtežje, ko ne vedo, kaj je hudo, kaj žalost, kaj bolečina, ki premnogim razjeda, srca. A polagoma je moč zbuditi tudi v nežnih otroških srcih čut sožalja in usmiljenja — in s tem požrtvovalnost.

Kakor lepa harmonija, kakor nikdar izpeta pesem bo potem naša šola, šola pri malih, nedolžnih, ki jim je šola za svetiščem najdražje. Srečni bodo naši mali in mi bomo srečni pri njih v tihi učilnici, v tem ko drvi svet tam zunaj v nemiru in hrupu za srečo negotovo in minljivo . . .

Utihi bo votlo bobnenje topov, pomiril se bo razpaljeni ogenj svetovne morije. Žvenket orožja, sikanje granat in šrapnelov, žvižganje krogel in bomb — vse bo mirovalo. Vrnili se bodo naši junaki s slavo zmage. Hiteli jim bomo nasproti ter pozdravljali dolgo pričakovane. Drugi jim bodo spleтали lovor, a mi jim bomo izročili venec najpestrejšega cvetja: dali jim bomo njihove male, nedolžne . . . Veselo bo to svidenje, če bomo mogli izročiti očetom, tem našim pogumnim junakom — deco dobro, nepokvarjeno. Zopet bo zablestela solza v očesu blagih roditeljev, solza veselja. Da bomo vredni teh solzâ, pripravljajmo že sedaj naše male na oni veliki mirovni dan, ko bo za širno našo domovino velik, svečan praznik.

Pouk o alkoholizmu v šoli.

V oġigled temu, da narašča moralna pokvarjenost mladine, in z ozirom na to, da je treba že zdaj pričeti pripravljati moralno regeneracijo ljudstva po vojski — kar je brez treznosti nemogoče — se je že delj časa mislilo na to, kako naj bi se že pri učeči se mladini pospešilo treznostno gibanje. Na prošnjo protialkoholne zveze »Sveta vojska« se je v ponedeljek 2. oktobra v vladni palači pod predsedstvom g. vladnega svétnika in dež. šol. nadzornika dr. B e z j a k a vršilo posvetovanje, sicer ne strogo uradnega značaja, ki pa bo, upamo, velikega pomena za vzgojo naše mladine. Posvetovanja so se udeležili gg.: dež. šol. nadzornika dr. B e z j a k in dr. O p e k a ; gg. okrajni šolski nadzorniki G r a d , L a v t i ž a r in S t i a s n y ter predsednik »Svete vojske« g. konzistorijalni svétnik J. K a l a n.

Zastopnik »Svete vojske« najprej pové svoje misli, kako naj bi delovala šola proti alkoholizmu. Dvoje je potrebno: 1. pouk, 2. nekaka »organizacija«, vkolikor namreč to šolski predpisi dovoljujejo.

Gg. okrajni šolski nadzorniki poročajo, kaj se je v njihovih šolskih okrajih v tem oziru že delalo in doseglo.

Po ljudskih šolah ljubljanskega mesta se že dalj časa posveča večja pozornost alkoholnemu vprašanju. Po nekaterih šolah se govori o tem pri vseh mogočih prilikah, po drugih pri pouku o naravoslovju, o človeškem telesu in pri pouku slovenščine; po nekaterih so imeli predavanja o tem pri roditeljskih večerih. Nekatere šole imajo že proti-

alkoholne slike in so imele skioptična predavanja o istem predmetu. Nekaj šol je, po katerih imajo šolarje v tem oziru tudi že »organizirane«, to je: vpisane v posebnem imeniku. Kot pomožna knjižica za pouk služi — seveda ne v šoli — »Mali protialkoholni katekizem«. Protialkoholno glasilo »Zlato dobo« imajo naročene domalega vse šole za svoje knjižnice, ali pa jo bodo naročile; po barju gre list od hiše do hiše.

V novomeškem in črnomaljskem okraju so se na poziv okr. šol. nadzornika dosegli že lepi uspehi. Preteklo leto je bilo v novomeškem okraju 1024 in v črnomaljskem 1080 otrok, ki so se celo leto zdržali vsakega alkohola. — Otroci pa, ki niso »organizirani«, pijejo skoro vsi, tudi najmanjši. Bilo bi torej napačno, pouk o alkoholizmu odlagati šele na višje razrede; treba je začeti takoj pri malih.

Nadzornik krškega in litijskega okraja toži, da matere dajejo slab zgled, mnoge same pijejo, tudi cigarete kadijo (!) in jih otrokom kupujejo (!). Opozarja, da je treba strogo paziti, da se bo prepoved deželne vlade glede obiskovanja gostiln, kajenja in kvartanja mladostnih oseb res natanko izvrševala.

Posvetovalci so bili po vsem tem soglasno teh misli:

1. Nadzorniki naj delajo na to, da se o alkoholizmu poučuje po vseh šolah in vseh razredih, in sicer pri malih prilično, pri večjih pa bolj sistematično. Učiteljstvo naj se zase poslužuje pri pouku knjižice »Učitelj v boju proti alkoholizmu«, ki jo je pred nekaj leti deželni odbor podaril vsem šolam. — Šole naj bodo naročene tudi na »Zlato dobo«, iz katere se lahko o priliki čita ali poda kak sestavek. Nabavijo naj si tudi štiri izvirne protialkoholne slike učitelja Petriča, ki bodo v kratkem izšle; dalje Weichselbaumovo sliko po alkoholu poškodovanih organov in druge, ki jih je lahko dobiti. — Ker pa za učence same ni še nobene učne knjige za to, naj se čimprej sestavi primerna čitanka, da se na podlagi le-te more delati za oblastveno dovoljen obligaten pouk o alkoholizmu. Začasno pa naj se sestavi nekak »dodatek« k berilom po vzorcu nemških »Kriegsanhänge«.

2. Otroci naj se izpodbujajo, da se popolnoma zdrže alkoholnih pijač, ter pozivljajo, da se v to tudi zavežejo in vpišejo med »Mlade junake«. Ti se morajo popolnoma zdržati alkohola, tobaka in kletve! — Učitelj naj vodi seznam teh mladih junakov-zdržnikov, jih nadzoruje in izpodbujaja k vztrajnosti. Priporoča se — kakor nekateri učitelji že delajo — da vztrajne zdržnike vpišejo v »Zlato knjigo«. — Učiteljstvo bo okr. šolskim nadzornikom poročalo o uspehih tega dela.

Približno isto velja o **srednjih šolah**. Alkoholni pouk naj se podaja priložnostno, zlasti pri prirodoslovju in posebno še pri somatologiji (za kar tudi dobro služi Weichselbaumova slika). — Kar velja vobče o srednjih šolah, velja pa prav posebno za pripravnico. Tu naj se učitelji usposobijo za tozadevni pouk. Profesorji, oziroma šolski zdravniki naj se intenzivno in z ljubeznijo zavzamejo za to. — Seznam abstinentov na srednjih šolah naj vodi katchet, ker prihaja v vse razrede in ker je to tudi versko-moralnega pomena. Vendar bo izvrstno vplivalo, ako bodo kate-

heta v tem podpirali tudi drugi profesorji, morda razredniki vsak v svojem razredu ali poleg tega še en profesor na vsaki šoli, kakor vodijo gospodje tudi mladinske in športne igre. Pod vodstvom profesorjev smejo imeti dijaki tudi posebne sestanke ad hoc, s predavanji, ki jih imajo ali sami ali pa povabijo kakega govornika od drugod.

Definitivno bo zadevo uredil in ukazal deželni šolski svet na vlogo, ki naj jo »Sveta vojska« pri njem vloži. Ker pa je zadeva nujna, naj se v okviru sedanje možnosti to delovanje prične kar takoj.

Odličen državnik o enotni šoli.

A. Č.

Glasovi za enotno šolo prodirajo že tudi čez meje v Avstrijo; želje avstrijskih preosnovateljev šole, ki so jim podobne težnje legle na srce, niso neznane. Iz oglasa zastopnikov »svobodne šole« je jasno razvidno, da si propaganda za enotno šolo v zmislu svobodomiselnega programa skuša tudi pri nas zagotoviti domovinsko pravico. V izpopolnilo k zadnji razpravi o enotni šoli, je radi tega vredno slišati še izvajanja vodilne osebe v nemškem katoliškem taboru, prof. Spahn-a, ki so bila objavljena v poročilu 15. zborovanja katoliške učiteljske zveze:

Šolstvo v Nemčiji je prav v sedanjem času zašlo na razpotja. Ne rečem, da bi jelo propadati. V naglih presledkih so se razvile v nemškem šolstvu nove potrebe; v vsakem slučaju je bilo treba tako ustreči, kakor so takratne okoliščine najbolje dovoljevale... Nastale so realke (nižje, višje), trgovski zavodi, trgovske višje šole, gospodarske, obrtne in umetniške šole vseh vrst. Zahtevali so preosnovo višjega šolstva za žensko mladino in nenavadno, da, začuda hitro so bile ustanovljene ženske šole in zavodi.

Brez dvoma bi ugovori zoper tako obširno in dalekosežno razcepljenost šolskega ustroja ne bili tako brez moči in brez pomena, ako bi bili imeli že poprej narodno enotno šolo, boljše šolo, ki bi bila osnovana na enotnem principu. Te pa nismo imeli...

Res je, da je splošna ljudska šola najbližja in prva potreba, vendar se mora preprečiti, in sicer v narodovem interesu, da o priliki nove reforme ne bomo dobili drugega, nego zgolj neko skupno šestletno elementarno šolanje. Gre za več, nego samo za to, da se dvigne ljudska šola. Veliki problem nacionalne enotne šole je poizkus, kako bi se celokupno šolstvo v vseh panogah od najnižje do najvišje stopnje preosnovalo...

Stremiti moramo za tem, da si zopet ustvarimo za naše šolstvo enotno učno in vzgojno misel, ki se bodo iz nje razvile vse posamezne šolske kategorije, ali pa mogle po svojem bistvu vsaj zraven pritegniti. Ako se to posreči, potem bi imeli šele ono strategično točko, ki bi z nje zagovorniki enotne šole mogli vse pedagoške in socialne ovire pravilno zgrabiti in premagati.

Načelo: »Vse moči, ki z vsako generacijo nanovo vstopijo, je treba s pravimi pripomočki tako razviti, da bodo kar največ zmožne, da jih bo možno uporabiti za službo celokupnosti« — ima v Nemčiji že veliko privržencev. Toda vprašati se moramo najprej, če se bo država teča, kar se ji takole obesi, oprijela. Dalje je treba izvedeti, kaj poreče na to družina . . . Kadarkoli družba in država, ali pa šola v okrilju države preveč in predaleč poseže v vzgojne pravice staršev, je še vedno družina močnejša, dostikrat že samo vsled pasivnega odpora. Družina bi izlepa ne pustila, da bi njenega otroka zgolj v interesu nacionalne enotnosti potiskali od ene do druge šolske reforme, zdaj tja, zdaj sem, enkrat naprej, drugič nazaj. Družini so že po naravi zoprne vse težnje po socialni enoličnosti, pa ji tudi ne bo všeč, da bi vbodoče šola namesto staršev določevala socialno stališče otroku.

Najsilnejši prijatelji problema enotne šole se ogrevajo predvsem za misel, naj bi se z vso skrbjo in vnemo izobraževali predvsem tisti, ki so v resnici najbolj zmožni, četudi so revni in preprosti . . . Vprašam, koliko milijarderjev v Združenih državah se je povzpelo do tako ogromnega premoženja vsled ameriške šole? Največ jih najbrž v te šole niti hodilo ni. Pa če bi bilo tudi drugače, bi s tem s stališča narodne kulture še nikakor ne bilo dokazano, da naj bi bilo negovanje in šolanje posebno darovitih učencev poglavitna skrb in dolžnost narodne enotne šole. Kaj pa pomenijo tisti ameriški milijarderji za splošno kulturo svojega naroda? Kdaj čujemo, da bi se širši sloji s posebno hvaležnostjo spominjali kulturnega delovanja takih mož? V najboljšem slučaju zapusti tak velmož ob smrtni uri del svojega premoženja za učne namene in socialne naprave; pa tudi takrat so le drugi, ki morajo mrtev kapital spraviti do življenja . . . Narodu je na tem, da spravi šola mladino v celoti do kolikormoč visoke, povečini enakomerne kulturne višine . . .

Le, če se posreči, da bo poglavitni namen šole: vzgojna omika vseh — prepojena z narodno kulturo in državnim redom — izpodrinila negovanje posebno darovitih, sme ljudski učitelj zanesljivo upati, da se bo njegovo delovanje vpoštevalo in priznavalo kot težje in važnejše.

Ali je samo slučajno, da sta dve nemški pokrajini, kjer se je ljudska šola, kot vzgojna šola, ki stoji v središču, najbolj vztrajno vzdržala, uprav Vestfalska in Bavarska? Na Vestfalskem in Bavarskem je bila že nekdanja nemška ljudska kultura s katoliškim mišljenjem tesno združena. To oboje je najboljši predpogoj za vrednost in prednost vzgojne ljudske šole. Ako se postavimo na stališče narodnih potreb in vpoštevamo zahteve katoliškega čutenja in mišljenja, nas mora prešiniti le zadovoljstvo, ako se pojavlja med učiteljstvom stremljenje, da bi se uveljavila enotna učna in vzgojna misel.

Katehetsko gibanje.

Previdnost pri nauku o previdnosti božji. Uprav sedanjemu času primerno je bilo predavanje prof. d. J. Demšarja o priliki katehetskega sestanka 8. nov. Koncem minulega šolskega leta smo pri skupnem sestanku obravnavali katehetski osnutek o božji previdnosti. Profesor Demšar je posegel nekoliko globlje ter uprav z ozirom na sedanje pretresljive čase, ki utegnejo povzročiti marsikatero napačno sodbo o molitvi, o njenem učinku, o pomenu trpljenja in o božji previdnosti, pokazal, kako je treba tudi pri katezezi pozornosti, da se ne prekoračijo meje dogmatične korektnosti, zraven pa tudi, da se ne omaje zaupanje na moč dobre molitve.

Zgledi z bojišča so veliko vredni, toda zbirati jih moramo razsodno ter rabiti s primernimi opazkami, ker bi se drugače moglo sklepati, kakor da so zemeljske dobrine (rešitev) največje dobro. Nepobitna je resnica, da je človek dostikrat uslišan prav takrat, ko mu Bog pošlje nesrečo; nesreča je velikokrat začetek sreče. Po trenutnih neuspehih se torej ne smemo dati zapeljati, da bi godrnjali, češ, Bog nas ne usliši, kajti neizvedljiva so pota božje previdnosti.

Med razgovorom se je poudarjalo, da se v tem oziru kaj hitro zagreši tudi na prižnici ali pa v šoli zlasti s pretiravanjem. Zaupanja, ki ga moramo imeti pri molitvi, ne smemo podirati, pretiravanje zlasti v eni smeri pa zopet ne bi bilo ne koristno, ne korektno.

Lepo razpravo gosp. referenta bomo pričeli.

Pri sestanku je tajnik omenjal, da namerava šolska mladina praznovati 68-letnico vladanja presvetlega cesarja. Sprožila se je želja, da bi ljudskošolska mladina ta dogodek proslavila če možno s skupno slovesnostjo vsaj v cerkvi. Sprejeli so se primerni predlogi, ki so se sporočili na pristojno mesto.

Občni zbor. Meseca decembra bo imelo »Društvo slov. katehetov« občni

zbor. Pri tej priliki bodo volitve odbor-nikov, ker je pretekel tretji trienij družstvenega delovanja. Tajnik prosi že zdaj, da bi bila udeležba čim številnejša, da se dogovorimo tudi o načrtu za bodoče delovanje.

Druga tedenska ura verouka v I. in II. razredu. Odkar se je pričela praksa zgodnjega I. sv. obhajila, so bili katehetje po večrazrednicah v nemali zadregi, kako doseči učni smoter v I. in II. razredu, obenem pa naučiti otroke, da so bili sposobni za sv. spoved in sv. obhajilo. V Ljubljani jih ni malo, ki hočejo iti obenem tudi k sv. birmi, ker imajo priliko in ker kot taki lažje dobe botre. Posebej učiti in pripravljati je itak treba, a če se takih ur le preveč nabere in če ima katehet opravka na raznih zavodih, ga mora potem tako narpno izvenšolsko opravilo v normalnih šolskih razmerah popolnoma zdelati.

Da bi se mogla vsaj daljna priprava malih na sv. zakramente po možnosti izvrševati že tekom šolskega leta, je vložil kn.-šk. ordinariat ljubljanski na pristojno mesto utemeljeno prošnjo, naj bi se na vseh ljudskih šolah na Kranjskem postavno uveljavila še druga tedenska ura verouka v I. in II. razredu, oziroma v I. in II. šolskem letu.

Kakor znano, so mogli katehetje na vseh ljudskih šolah do štirirazrednic (incl.) že sedaj za vsak razred (oddelek) izprositi po dve uri verouka pri c. kr. okr. šol. svetu. Pet- in večrazrednice te pravice še niso imele. Upati je torej, da se bodo sedaj vsi okr. š. sveti izrekli ne le za fakultativno, marveč za obligatno uvedbo dveh ur verouka po vseh I. in II. razredih. Privatne redovne šole so že doslej imele to ugodnost, dasi imajo otroci na takih zavodih že itak več verstvenega pouka in vzgoje.

V seji c. kr. mestnega šolskega sveta v Ljubljani dne 3. novembra se je prošnji brez ugovora ugodilo; sprejel se je pač dostavek, da se na ta račun ne sme skrajšati pouk drugih predmetov in da se uvedba dveh

ur za verouk uveljavi šele po končani vojski.

Katehetske beležke.

Iz malega... Ko sem nedavno čital, da je izdala hrvatska vlada posebno odredbo zoper preklinjevanje, mi je šinilo v glavo, da bi ne bilo odveč, či bi se tudi pri nas kako zavarovali zoper to epidemijo, ki jo ima več ali manj tudi vojska na vesti. Vsaj bolj zavedati bi se morali, da je kletvinska mnogovrstnost in umetnost dobila za časa vojske marsikak neljub prirastek, da se je »izpopolnila« z mažarskimi, morda tudi hrvatskimi, osobito pa z italijanskimi izrazi, bolje izbruhi najpodlejše ostudnosti. Zdi se, da sem že enkrat opozarjal na to nevarnost, ki se utegne razpasti med nežno mladino. Te dni sem srečal tri pobiče, ki so jo mahali iz šole. Povsem soditi, v znanju še niso bili prekoračili prve abc-jeve strmine, pa ti je eden izmed njih (čedno oblečen deček) tako svetonedolžno z laškimi besedami izustil kletvico, ki se z njo sramoti Marija, da me je kar pretreslo. Stopil sem k njemu ter mu previdno pojasnil, kako ostudne so te besede, zraven pa zabičil, da kaj takega ne sme nikdar več ziniti. Bodi vsem gg. katehetom priporočeno, da ne prezro te okolnosti, da opozoré mladino in ji obrazložé, kako grde in bogokletne so kletvinske besede, ki se hočejo vtihotapiti med naše ljudstvo. x.

Ne gre prav gladko. Prvo sejo v tekočem semestru so imeli monakovski katehetje 18. septembra. Za nas je zanimivo zlasti, kar je pri tej priliki predlagal vseučilišni profesor dr. Göttler. Prosil je namreč vse navzoče, naj bi povedali svoje izkušnje, ki jih imajo glede zgodnjega sv. obhajila otrok; da bi v razpravo pritegnil širše kroge, je menil, naj bi se v ta namen razpisala posebna nagrada. Po dolgem prerekanju se je sklenilo, da se vprašanje objavi najprej v društvenem glasilu »Kathol. Blätter«.

Tudi pri nas so nekateri svetovali, naj bi se katehetje porazgovorili o izkušnjah, ki so jih nabrali s praktičnim izvajanjem Pijevega dekreta o zgodnjem sv. obhajilu. Obljubljen nam je o tem daljši referat za mesečno skupščino.

Nagrade za dobre kateheze. V breslavski škofiji je navada, da vsako leto določijo nekaj nagrad za vzorno izdelane kateheze. Lani je bilo v ondotnem škofijskem listu razglašenih več nagrad v ta namen, a je bil poslan en sam elaborat, ki so mu prisodili polovico nagrade. Letos so obljubljeni nagrade za katehezo o namenu sv. Cerkev. Kako visoka je nagrada, v listu ni navedeno.

Zgledi, uporabni pri katehezi.

Po slepoti k luči. Islandski pisatelj Jon Svensson pripoveduje sledečo zanimivost. Prideljen je bil kot duhovni pomočnik v taborišču francoskih ujetnikov v W. Med njimi je imel moža, ki mu je krogla oropala luč oči. Tudi ta je bil eden izmed številnih Francozov, ki po verni in nedolžni mladosti zajdejo v življenje brez Boga in brez vere. Ko pride Svensson prvič do njega, ga pozdravi nesrečnež z vidnim veseljem: »O, ko bi vedeli, kako bridko je kar naenkrat ne več videti. Zdi se mi, kakor da življenje nima več vrednosti zame; toda ali veste, o čem me ta nesreča prepričuje? Bog mi je vzel zunanjo luč, da mi podeli notranjo. Poprej sem bil slep tukaj (pokaže na srce), pa nato še niti mislil nisem, zdaj sem pa tukaj oslepel (dvigne roko na oči), in to mi je neznosno. Pa vendar sodim, da je boljše, če morem gledati z notranjimi očmi, kakor z zunanji. Kaj mislite pa Vi?«

»Ja, prijatelj, popolnoma res je tako.«

Nato nadaljuje: »Veste, duhovni oče, jaz moram postati pobožen, pa prav pobožen, kakor sem bil takrat, ko sem bil kot 12letni deček pri I. sv. obhajilu. To je še edino, kar mi more pomagati.«

»Kar ste povedali, je čisto prav. Toda ali ste še poučeni v verskih resnicah, ljubi prijatelj?«

»To je pa tako, duhovni oče. Imel sem prav dobro in pobožno mater; zmerom me je nagovarjala, naj bom priden. Hodil sem z njo v cerkev, pošiljala me je k verskemu pouku. Rad sem ubogal. Ko sem pa opravil sv. obhajilo in sem se pozneje poslovil od šole, sem postal rokodelski učenec v pariškem

predmestju. Tisti čas mi je pa umrla mati, in potem nisem nikdar več šel v cerkev. Zdaj pa se hočem spovedati, jutri pa grem zopet k sv. obhajilu. To bo prva spoved, odkar mi je mati umrla.»

Med pogovorom je spoznal Svensson, da je slepi vojak še dosti poučen v verskih resnicah, vendar mu je svetoval, naj se da še nekoliko temeljiteje poučiti. Toda ranjenec je vse to že poprej izvršil, zato pravi: »Ena izmed treh nemških sester, ki so tu v bolnišnici, mi pomaža; govori zelo dobro francoski, pa mi je že veliko lepega povedala o Bogu in o verskih dolžnostih. Ta ženska je kakor svetnica.»

Duhovnik ga je nato potrdil v dobrih sklepkih: »Prepričani bodite, da vam je ljubi Bog le iz ljubezni poslal to hudo preizkušnjo, ker vas hoče osrečiti. Ako boste stanovitni v svojih sklepkih, boste kmalu občutili najlepšo srečo, srečo in mir, ki o njem doslej še slutnje niste imeli, užitek, ki presega vse užitke vašega dosedanega življenja.»

Ob sklepu pogovora je bil mož popolnoma zadovoljen in se ni mogel dovolj zahvaliti. Popoldne je bila spoved za ujetnike. Duhovnik je čakal v mali sobici. Prvi je vstopil oslepeli vojak, ki ga je pripeljal tovariš-ujetnik. Kako je bil vdan in poln dobrih sklepov!

Drugi dan je prišla sestra-strežnica, ki je nesrečneža poučevala, k duhovniku ter mu pripovedovala, da je prišel revež takoj po spovedi k njej ter se ves srečen pohvalil, kako gladko je šlo, dasi se mu je zdelo vse tako težko. Kakor otrok je pravil, kako se je spovedoval, kako je bilo in kako srečnega se počuti.

Tako je mladi Francoz sicer izgubil luč svojih telesnih oči, dobil je pa zato luč sv. vere. Nesreča mu je donesla srečo, slepota je odprla dušo, da je gledala, kar je bilo poprej v nji zatrto. In zopet se je uresničilo: »Božja pota so neizvedljiva, a vodijo do luči!«

V varstvu nebeške Matere. Vojak F. R. (Tirolec) je poslal 19. maja 1916 naslednje pismo neki gospe W. . . .

Spoštovana gospa! Ustrezajoč Vaši želji, pošljem daljši opis dogodka na skalnatem vrhu. Onega dne sem stal na straži na vrhu skale, ki je bila obenem

za opazovalnico naši artiljeriji. Omenjeno stojišče nasproti italijanskemu izdajalcu je visoko 3000 m, in se pride do njega po stopnicah. Dopoldne je bilo mirno. Proti večeru se je pa zgodilo nekaj nenavadnega. Čuli so se posamezni strelji, pa tudi strojne puške so poskušale svojo enolično pesem trararara . . . Koj nato opazim na nasprotnem vrhu, ki je bil nekoliko višji od našega, štiri može. S kukalom sem doznal, da so 4 laški častniki, ki so s pomočjo zemljevida ogledovali naše postojanke. Te ga nisem mogel mirno trpeti; nastavim puško ter pošljem nekaj svinčenih grahov tjačez. Nankrat so »junaki« izginili. Navidez je bilo vse dobro in brez nevarnosti. Ko se nekoliko zamislim, čujem nekaj zvenčnega na tla pasti; pogledam in z začudenjem opazim svetinjico Matere božje, ki ste mi jo Vi, cenjena gospa, trdno na kapo prišli. Pogledam na kapo, potem zopet na tla; nisem si mogel razložiti, kako da se je uprav sedaj odrgala in padla na tla. Sklonim se, da bi jo pobral in zopet pripel na kapo. V tem hipu se pa zgodi nekaj nepričakovanega. Prav takrat zatrešči strel iz topa od tiste strani, kjer so bili italijanski častniki, in granata je brenčala mimo mojega sklonjenega hrbta. Ako bi bil stal, bi mi bila glavo odrgala in razmesarila in bi danes teh vrstic ne pisal več. Brez obotavljanja skočim za bližnji skalnati pomol, kajti dobro sem vedel, da bo naslednja granata zadela v polno. In že je počilo. V trenutku je bilo vse stojišče v razvalinah, puška razklana na dvoje, mene je pa vrgel zračni pritisk nekoliko naprej. Drugega mi ni bilo, le nekoliko sem krvavel iz nosa in ust vsled hudega zračnega pritiska. Čez nekaj časa se vrnem na razdejano mesto, da bi poiskal svetinjico. Našel sem jo, a je bila vsa osmojena. Šele sedaj sem se prav zavedal, kaj se je zgodilo.

Rešitev pripisujem v prvi vrsti Materi božji, deloma pa tudi Vam, ki ste mi prišli svetinjico na kapo. Šel sem nato na obvezovališče, kjer sem kmalu okreval, obenem pa sklenil, da se hočem vsak dan s posebno molitvico izročati Marijinemu varstvu, da mi bo kazala pot v srečno večnost, ali pa naklonila zaželjeno vrnitev v ljubljeno domovino.

Iz seje c. kr. mestnega šol. sveta v Ljubljani, dne 3. novembra.

Ker glede ekshort pri obligatnih šolskih mašah ob zimskih mesecih (dec., jan., febr.) ni bilo enotnosti in jasnosti, je prosil član m. š. sv. A. Čadež, naj se pogleda v zapisnik dotične seje in pove formulacija besedila. Dognalo se je, da so določila glede nedeljske službe za ljudske šole v Ljubljani popolnoma konformna s srednješolskimi. V slučaju hudega mraza sme torej (dogovorno z vodstvom) ekshorta odpasti. (Bolje bi bilo, da se samo primerno skrajša, da otroci ne bi zamujali sv. maše.) Za otroke I. razreda šolska sv. maša ni obvezna. (Prav pa je, če se povabijo, da se privadijo.) Za drugi razred ni nobene izjeme.

V seji 3. novembra so se sprejeli predlogi za podelitev učiteljskih služb na I. in II. mestni ljudski šoli, na pomožni šoli, na nemški deški ljudski šoli in na šišenski dekliški osemrazrednici.

O predlogu glede uvedbe druge učne ure verouka v I. in II. razredu poročamo na drugem mestu.

Na sporedu je bilo tudi poročilo o nasvetih mestnega magistrata glede pomožne akcije za bedno šolsko mladino v zimskem času. Predsednik omenja, da se priprave za zajtrk najrevnejših v kratkem izvrše. Izvedba drugih nasvetov (za obutev, zavetišča itd.) se pa poveri ožjemu odboru šolnikov (nadučiteljev), občinskega zastopa in zdravnika ter zastopnikov sirotinskih zavodov.

Vodja Dimnik nasvetuje, naj se desetletnica smrti pesnika Simona Gregorčiča (dne 24. nov.) po vseh mestnih ljudskih šolah primerno proslavi, kar se je sprejelo s pristavkom, da vsaka šola to proslavo po preudarnosti učiteljstva uredi.

Proslava. Te dni je praznoval, kakor že znano, okr. šol. nadzornik Iv. Thuma 40letni jubilej svoje nadzorniške službe. Dne 6. novembra so se sešli vsi njegovi mlajši tovariši-nadzorniki v Ljubljani. De-

želni šolski nadzornik dr. Mih. Opeka je v primernem nagovoru častital zaslužnemu šolniku, tovariši slavljencevi so mu pa izročili spominsko proslavnico. —

Gg. nadzorniki so imeli potem pod predsedstvom svojega šefa dr. M. Opeka skupno konferenco o šolskih in vzgojnih zadevah.

Stalni pokoj je zaprosila vadniška učiteljica v Ljubljani Pavla pl. Renzenberg; kot namestna učiteljica je poklicana na zavod gdč. Franciška Suther. — Stalno se je poslovil od c. kr. učiteljskega v Ljubljani ravnatelj in vladni svetnik g. Anton Črničec. O priliki zaprosene upokojitve mu je naučno ministrstvo potom c. kr. dež. šolsk. sveta izreklo zahvalo in priznanje za dolgoletno izvrstno službovanje. Priljubljeni ravnatelj se bo, kakor čujemo, preselil v Gradec. — Povodom trajne upokojitve vsled lastnega odstopa je podelil cesar ravnatelju I. drž. gimnazije v Ljubljani g. dr. Lavrenciju Požarju naslov vladnega svetnika.

V 8. činovni razred so s 1. oktobrom 1916 pomaknjeni srednješolski profesorji gg.: Ivan Grafenauer, Julij Nardin in dr. V. Šarabon na c. kr. I. drž. gimn. v Ljubljani; dr. Simon Dolarna c. kr. drž. gimn. v Kranju in Jožef Mazina c. kr. višji realki v Ljubljani.

Priznanje. C. kr. deželni šolski svet je z odobravanjem zabeležil prizadevanje učiteljskega osebja: ravnatelja in nadzornika Fr. Lavtižarja, nadučiteljev J. Jegliča, J. Cepudra, J. Wagnerja, gdčne. Mar. Novak, v oskrbovanju in negovanju počitniških zavetišč v Ljubljani. Z ozirom na to je vsem navedenim izrekel priznanje.

Preizkušnje usposobljenosti za ljudske in meščanske šole so se na ljubljanskem učiteljskem izvršile v dneh od 3. do 9. novembra. Predsedoval je izpraševalni komisiji dež. šolski nadzornik vladni svetnik dr. J. Bezjak. Aprobirani so bili: 1. Kmet Marija, učiteljica v Trstu, za meščanske šole s slovenskim učenim jezikom (I. skupina); 2. Sifrer Antonija,

zasebnica v Ribnici, za francoščino; 3. za ljudske šole s slovenskim in nemškim učnim jezikom: Bulovec Alojzij, suplent v Lešah; Gaspari Anton, prov. učit. v Babinem polju; Pečjak Rud., prov. učit. v Ribnici; Puželj Anton, prov. učitelj v Hinjah; Skebe Vencelj, pom. učit. v Preloki; Trošt Ivan, prov. učit. v Loškem potoku; Urbinc Jož., suplent v Gribljah; Vidic Ant., prov. učit. v Tržiču; Zavr l A l b i n, suplent na mešč. šoli v Krškem (za nemški učni jezik z odliko); Bahovec Pavla (s. Angela), prov. vad. učiteljica v Školji Loki; Černe Josipina, poizk. kand. v Ljubljani; Dolenc Marija, poizk. kand. v Trstu; Fuks Ana, supl. v Ljubljani; Hafner Angela, prov. uč. v Tržiču; Iskra Albina, supl. v Dolenji vasi; Knez Olga, poizk. kand. v Ljubljani; Lederhas Ljudmila, prov. učit. v Ljubljani; Leskovec Leopolda, prov. uč. v Sr. Idriji; Likozar Josipina, supl. v Ljubljani; Malavašič Albina, supl. na Vrhniki; Merala Leopolda, supl. v Ribnici; Piano Ana, supl. v Gornjem gradu; Rajh Julija, supl. v Dramljah; Reich Marta, supl. v Sori; Rojnik Ana, supl. v Leobnu; Skaza Marija, supl. v Velenju; Sušnik Marija (s. Marija Maksima), prov. učit. v zavodu Lichtenturn v Ljubljani; Virant Julija, supl. v Dobrni; Vrtovec Vida, supl. na c. kr. priprav. razr. za srednje šole v Trstu; 4. Zalar Franc, prov. učit. pri Sv. Trojici, za lj. šole s slov. uč. jezikom; 5. Rojina Vladimir, prov. učit. v Prežganju; Seršič Anzelma, prov. učit. v Pazinu, za lj. šole z nemškim učnim jezikom. — Dve kandidatki sta med ustno preizkušnjo odstopili, dva kandidata in pet kandidatke je bilo reprobiranih.

Izpremembe. Ljubljana: Marija Smolič, supl., nemška dekl. šola; Mara Vidic, prov. učit., nem. dekl. šola; Danijela Kališ, supl., šentjakobska šola; Elfrida Kittag, poizk. kand., zas. nemška deška ljud. šola; Tekla pl. Kleinmayr, Ana Kunstel, supl., mest. nem. dekl. šola; Elza Tschada, poizk. kand., mest. nem. dekl. šola; s. Frančiška Leskovic, prov. učit., zas. dekl. osemrazrednica v Lichtenturnovem zav. — Č r n o m e l j: Albina Možina, supl., Semič; Julija Marič, supl., Preloka; Marija Lobe, prov. učit., Gradac; Terezija Jakše, prov. uč.,

Radence; Vida Božič, supl., Stari trg; Josipina Rozman, zač. učit., Suhor. — K a m n i k: Kristina Pinterič, zač. učit., Vodice; Albin Razpotnik, supl., deš. šola v Kamniku; Armela Vremšak, supl., Mečinje; Marija Kladva, supl., Nevlje; Vladimira Olga Plevelj, prov. učit., št. Gotard; Marija Kovač, prov. učit., Čemšenik; Ivana Klemenc, supl., Čemšenik; Ana Kersnik, supl., št. Vid pri Brdu. — K o č e v j e: Ter. Urbančič, supl., Draga; Marija Špan, supl., Stari Log; Marija Arrigler, supl., Loški potok; Ana Gradišar, prov. učit., Sred. vas; Marija Kreinet, supl. na deš. šoli, Kočevje; Berta Žejn, supl., Onek; Angela Mandl, supl., Ovčjak; Adelheid Ebner, supl., Draga. — K r a n j: Julijana Rotar, supl., Poljane; Ana pl. Pilbach, supl., Trbija; Maks Robausch, supl., zas. nem. šola, Tržič. — K r š k o: Karmen Hvala, supl., št. Rupert; Amalija Jebačin, supl., Radeče; Marija Perko, zač. učit., Dobovec; Marija Pirc, supl., Vel. Trn; Vida Soklič, supl., Mokronog; Ivana Zupan, supl., Krško; Marija Goljevšek, supl., Raka; Helena Komac, prov. učit., št. Rupert; Karolina Rostohar, supl., Cerklje; Marija Jakil, supl., Tržišče; Eleonora Krkoč, supl., št. Jernej; Valerija Žindra, prov. učit., št. Jernej; Marija Pirc, prov. učit., Veliki Trn. — L i t i j a. Angela Črnologar, supl., Vače; Frančiška Ivančič, supl., Dole; Ana Šeme, supl., Sv. Križ; Marija Hauptmann, supl., Toplice; Štefanija Novak, supl., Prežganje. — L j u b l j a n s k a o k o l i c a: Ana Knaus, supl., Vrhnika; Angela Lombar, supl., Zalog; Štefanija Klovar, prov. učit., Šmarje; Ljudmila Vider, prov. učit., št. Vid nad Ljubljano; Ljudmila Svetličič, supl., Hrušica; Marija Ohladek, supl., Borovnica. — L o g a t e c: Zora Bitenšek, supl., št. Vid nad Cerknico; Ljudmila Janežič, supl., Begunje pri Cerknici; Ana Melliva, supl., Unec; Ema Janežič, supl., Babino polje; Frančiška Miklavčič, prov. učit., Zavratac; Ana Turk, supl., Katarina Punčuh, zač. učit., Dol. Logatec. — N o v o m e s t o: Albina Ahačič, supl., Valta vas; p. Atanazij Ausser, zač. vod. deške lj. šole v Novem mestu; Ema Andrejčič, prov. učit., Stopiče; Ivana Kramarič, supl., Dvor; Marija Thylli, supl., Črmoš-

njice; Pavla Štrumbelj, supl., Žužemberk; Karolina Kuchler, prov. učit., Dol. Nem. vas; Gabrijela Hladnik, prov. učit., Mirnapeč. — **Postojna:** Ema Rudolf, supl., št. Vid pri Vipavi; Štefanija Pupis, supl., Košana; Angela Sila, supl., Senožče; Matilda Bevk, supl., Vreme; Kristina Sturm, supl., Vrhpolje; Marija Ušeničnik, zač. učit., Hrenovice; Silva Valanč, supl., Erzelj; Josipina Blumauer, supl., št. Vid pri Vipavi. — **Radovljica:** Irma Cepuder, prov. učit., Leopoldina Jeglič, supl., Kranjska gora; Ljudmila Korošec, supl., Koroška Bela; Ana Tavčar, supl., Dobrava pri Kropi; Josipina Gradišar, supl., Sv. Križ; Ferdinand Barta, učit., zas. nemška šola na Savi; Pavla Gmeiner, supl., Lesce.

Spomin padlim tovarišem. Ko so se v seji dež. šol. sveta dne 16. oktobra prečitala imena padlih vojakov izmed slovenskega učiteljstva, je predsednik Henrik grof Attems izrazil sožalje vsemu učiteljstvu ter sorodnikom padlih.

Razpis službe. Na šišenski deklški osemrazrednici v Ljubljani je razpisano mesto nadučiteljice in voditeljice.

Izpraševalna komisija za usposobljenostne preizkušnje do konca 1. 1918./19.: Dež. šol. nadzornik dr. J. Bezjak, namestnika dr. V. Kušar, Fr. Suher; člani prof.: Ant. Funtek, dr. Šmajdek, Al. Peče, dr. Orel, Jos. Verbič, Ant. Dekleva, Jos. Gorečan; vad. učitelji: Iv. Krulec, Viktor Jaklič, Jos. Pavčič. — Eksaminatorji: iz verouka prof.: dr. Jos. Demšar, konzist. svetnik dr. Fr. Perne, dr. A. Levičnik. Izredni eksaminatorji: dr. J. Šturm (francoščina), prof. J. Mazi (geometr. ris.), H. Gerstner (klavir, gosli, orgle).

Poslovitev. Stalni pokoj so zaprosili gg. Fr. Kovač, nadučitelj v Zatičini; Val. Burnik, naduč. v Metliki; Severa Zorko-Reil, učiteljica v Boštanju; Marija Levstik-Stuchly, učiteljica pri Sv. Petru v Ljubljani.

Metelkovo ustanovo so dobili gg. nadučitelji: Tomšič Emil, Ribnica; Pirnat Ivan, Mokronog; Slapar Jakob, Olševk; Mihelič Viktor, Dev. M. v Polju; Koželj

Viktor, št. Peter pri Novem mestu; Ziegler Robert, Ig. — Ustanovo vrtnarskega društva: Jezeršek Ivan, Sv. Križ pri Trziču; Arnšek Ivan, št. Peter v Ljubljani; Žirovnik Josip, Gorje.

Smrtna kosa. Dne 18. oktobra so pokopali na Razdrtem pri Postojni g. Antona P e g a n a, učitelja v pok. R. i. p.!

Bojišče. Nadporočnik g. M a l a s e k, strokovni učitelj na Grmu, je bil že drugič ranjen v nogo. — Padel je poročnik g. Iv. V a l t r i č, bivši učitelj na Jezerškem. Laška granata mu je ugonobila cvetoče življenje. — Podlegel je legarju praporščak g. Alojzij H a n i n, bivši učitelj v Kotljah na Koroškem. Bojeval se je na laški fronti. — Na ruskem bojišču je padel kot junak enoletnik-četovodja Franc V o n č i n a, poprej proviz. učitelj v Žireh. — V vojni službi se je ponesrečil 24. oktobra vojaški kurat g. A n t o n G n i d o v e c. Pokopan je bil z vojaško častjo v Postojni. Za slovo mu je govoril pogrebni govor katehet g. A. Ažman. — V ruskem ujetništvu se nahaja dr. K a r e l C e p u d e r, poprej profesor v Kranju. Bil je ranjen na levi noži.

Iz francoskega ujetništva se je oglasil bivši nadučitelj na Premu na Notranjskem g. Ivan V a d n j a l. Bil je ujet v Srbiji, po zmagi je šel čez Albanijo v Italijo na otok Sardinijo, a odtod čez Gibraltar na Francosko. Sedaj biva blizu belgijske meje. — Poročnik Iv. P r i m o ž i č piše z Erdeljskega uradno dopisnico z natisnjenim (v vseh avstrijskih jezikih) poročilom: »Jaz sem zdrav in se mi dobro godi.«

Omózi se! Pod tem naslovom prinaša »Deutschböhm. Bürgerschulztg.« daljši članek o želji učiteljic za odpravo celibata. Člankar konča s sledečim predlogom: »Učiteljice imajo na Češkem enako plačo kakor učitelji, ki morajo z njo preživljati družino. Zato naj bi se učiteljice prisilile plačevati 15% svojih plač v poseben fond, ki naj bi bil v upravi države. Iz tega sklada bi vsaka učiteljica, ki se omoži, dobivala dosmrtno rento najmanj 500 K. Na njeno mesto bi bila seveda potem nastavljena druga.« V. H.

Kazen. Pod naslovom »Vzgoja otrok v krščanski družini« objavlja župnik Jožef Volc v »Bogoljubu« že dalj časa vzorno sestavljeno, sistematično urejeno, v izklesani narodni slovenščini pisano poučilo za vzorno vzgojo v domači hiši. Z izredno marljivostjo je natrpal iz svoje izkušnje in iz priznanih pedagoških knjig ter izrekov modrih vzgojiteljev toliko dragocenega blaga, da bi bilo le škoda, če bi se zlata vredno delo ne ponudilo slovenskemu ljudstvu, zlasti pa učiteljem in vzgojiteljem v celoti.

V zadnjem zvezku »Bogoljuba« št. 11. razpravlja o razpornem vprašanju glede kaznovanja osobito o uporabi tako zasovražene šibe. Najprej omenja in priporoča milejša sredstva: grajo, pretnjo in grožnjo, zapor, post. Toda velikokrat je treba ravnati, kakor veli narodni rek: če ne z milo, mora pa s silo.

Tako-le govori o šibi g. pisatelj Volc: »In zdaj še zadnje naravno sredstvo: šiba, mati čudodelna! Šiba ima dva kraja, pravi pregovor, kar hoče reči, da lahko škoduje in koristi; pa ima tudi dvoje presojevalce. Eni pravijo: s šibo v kraj, ne le v šoli, ampak tudi pri domači vzgoji; drugi pa: le s šibo v vsako hišo, koder so otroci. Kaj naj rečemo mi? Lepo po sredi tudi v tej reči! Šiba je pri hiši potrebna, toda le kot skrajno vzgojno sredstvo. Da je potrebna, nam zatrjuje Bog sam: »Komur se šibe škoda zdi, sovraži svojega sina.« (Preg. 13, 24.) — »Ne odteguj otroku krolitve; zakaj, če ga s šibo udariš, ne bo umrl. Ti ga boš udaril s šibo, njegovo dušo pa boš rešil pekla.« (Preg. 23, 13, 44.) To nam zadostuje. Abotna je trditev, da je to samo »mnenje tistih dni« in da Sv. Duh šibe ne zapoveduje. Besede so dosti jasne in jim ni treba prisiljene razlage. Tudi ima od pretirane človekoljubnosti neoblizano ljudstvo glede pametne rabe šibe že ustavljeno svojo sodbo, da šiba novo mašo poje; da šiba še nobenemu ni kosti zlomila, pa marsikoga že zmodrila; da je Bog zato dal brezi belo kožo, da jo starši tudi ponoči lahko najdejo itd.

Modri škof Slomšek, gotovo silno ljubezniv vzgojitelj, pravi: »Srečni otroci, ki jih matere in očetje tepejo, ne bo jim tuja palica pela! Izkušnja novejših časov pa to pové: Čimbolj vneto odpravljajo šibo, tem več je ljudi, ki jo zaslužijo. Čim manj imajo mladi strahu pred starimi, tem več ga imajo stari pred mladimi.

To je pa tudi res, da naj se rabi šiba pri vzgoji le redko. Le zoper izredno trdovratnost ali hudobijo. Takrat pa zelo resnobno. Najbolje je, če oče prime zanj, ker se možak manj razburi in tudi za potrebo pritisne. Mati je često pre-slaba, zlasti če je paglavec že kaj večji. Če pa baš očeta ni doma, naj se kazen odloži na večer. Še prav zdravo je, če otrok dalj časa na kazen čaka; medtem svojo hudobijo bolj premisli, in sveti strah pred šibo se mu bolj ugłobi.

Na to pa pazite, krščanski vzgojitelji, da ne boste kričali, rjovelj, zmerjali ali kleli, kadar morate prijeti za šibo. Le kar moč tiho in dostojno! Vpitje nič ne doda, saj je ponavadi že otroškega preveč. Tudi nikdar ne na nago! To je nedostojno tudi pri malih...«

Za varstvo doraščajoče mladine. Vseli smo bili odredbe visoke c. kr. deželne vlade, ki je za varstvo mladine razglasila več umestnih in potrebnih prepovedi, dasi bi bilo vredno še marsikaj dopolniti. Pa bodi! Hvala načelniku visoke vlade, ki je na ta način pokazal dobro voljo in vneto srce za blagor mladine. — Vprašanje nastane, ali bo zdaj kaj bolje? Gotovo, če se bo skrbelo, da se bo naredba izvrševala. Zato tudi mi ponavljamo, kar je bilo čitati v 7. številu »Zlate dobe«:

1. Ukaz se mora zadostno razglasiti, da bodo vsi vedeli zanj. Na kmetih naj bi se vse prepovedi, ki zadevajo osobito kmečko mladino, s prižnice razglasile.

2. Poklicani organi morajo resno skrbeti, da se bo ukaz strogo izvrševal.

3. Tudi drugi ljudje, ki jim je mar

blagor mladine, naj od svoje strani pazijo, da se bo naredba izvrševala.

4. Ta ukaz, oziroma prepoved naj bi ostala trajna — tudi po vojski.

Vzgoja in šola v katoliški Švici. Zelo blagodejno deluje v katoliških krogih svobodne Švice odsek za vzgojo in pouk ondotne katoliške ljudske zveze. Kako odločilno vlogo odmerja ta odsek domačemu skrbstvu, kako dobro pojmuje važnost vzgoje v domači družini, je razvidno iz naslednje resolucije, ki je bila na občnem zboru v Zürichu soglasno sprejeta: »Krščansko družinsko vzgojo v predšolski, šolski in pošolski dobi je treba na vse možne načine podpirati. V ta namen naj se pospešujejo ne le mladinska društva in družbe katoliških mater, marveč je treba pritiskati, da se bodo družinski očetje sami bolj posvetili vzgoji otrok. Vzgoja v družinah — to naj bo predmet, ki se bo o njem v odsekih ljudske zveze večkrat razpravljalo. Pri bodočem kongresu za mladinsko oskrbo naj bi se o vzgoji po družin-

nah prav posebno predavalo. Priporočajo se tudi družinski večeri staršev in učiteljstva, kjer naj bi se ta zadeva pogostokrat pretresala. Isto naj bi storila duhovščina v katoliških društvih.«

Odločna beseda. Moravsko-šlezijško učiteljstvo je povzdignilo glas za versko-nravni pouk v šolah. Katoliška učiteljska zveza moravsko-šlezijških učiteljev je na svojem zborovanju 11. oktobra pod predsedstvom svojega častnega predsednika Kadlčaka sklenila, da se na mero-dajnih mestih zavzame za to, da se pri bodoči preosnovi avstrijskega šolstva z vsem poudarkom poskrbi za versko in nravno vzgojo. Ne le predpisi naj se glase v versko-nravnem duhu, marveč tudi učiteljstvo samo mora biti mladini po vseh šolah vzoren zgled. Samo s temeljito in smotreno versko-nravnno vzgojo in izobrazbo mladine bo mogoče vzgojiti patriotično čutečo generacijo, ki bo vselej in v vseh okoliščinah pripravljena, žrtvovati v besedi in dejanju imetje in kri za domovino in cesarja.

Raznoferosti.

Naučna uprava v Avstriji. Dr. baron Maks Hussárek pl. Heinlein je ohranil svoj mandat tudi v novem Körberjevem ministrstvu. Za šolstvo v Avstriji je velika dobrotá, da ima za vrhovnega voditelja tako odličnega moža-katoličana.

Reforma srednjih šol. Naučna uprava pripravlja učni načrt za gimnazije. Skrajšan bo pouk v latinščini in grščini; pridobljene ure se bodo porabile za nove jezike, v prvi vrsti za madjarščino. Mogoče je, da se bodo tudi drugi deželni jeziki vpoštevali kot obvezni učni predmeti. Tudi avstrijska učiteljska nameravajo preosnovati tako, da bodo ustrezala potrebam sedanjega časa. Rok, kedaj se bodo uveljavile te presnovne na naših učiteljskih, še sicer ni določen; toda domneva se, da že s prihodnjim šolskim letom. Bistvene presnove bodo sledeče: Dosedaj so bili na vsakem učiteljsku štirje letniki, v bodoče jih bo pa 5. V zadnjem letniku se bo poučevalo tudi o kmetijstvu. Pouk v drugem deželnem jeziku bo obvezen učni

predmet. Orgle in klavir bosta v bodoče neobvezna predmeta. V zadnjih letnikih učiteljskih se bo nekoliko poučevalo tudi o učenem gradivu, ki je sedaj učni predmet v višjih gimnazijskih razredih.

Povrnitev v domovino. Nedavno so srečno dospeli v Avstrijo iz francoskega ujetništva, oziroma iz zajetja trije dunajski katehetje: Fr. Karlicky, Jan. Kondrys, F. Barth, in graški prof. dr. Bayer. Bili so v Lurdu ter se mudili še na Francoskem, ko je izbruhnila svetovna vojna. Nekaj časa so bili ujeti na francoskih tleh, kjer se jim je zelo slabo godilo; nato so bili pa internirani v kapucinskem samostanu v Barceloni. Po posredovanju sv. očeta Benedikta XV. in pariškega kardinala Amette jim je francoski minister dovolil, da se smejo vrniti preko Francije v domovino.

Profesorju Pastor-ju, ki slovi kot zgodovinar in uživa osobito kot nepristranski pisatelj zgodovine papežev svetovno slavo, je avstrijski cesar podelil baronstvo.

Takih nam manjka. Za rešitev mladine in sploh v katoliške namene je zapustil milijarder Edvard Romaguera (v Argentini) škofom v Madridu, Buenos Aires in v Barceloni 34 milijonov.

Taka je usoda... Nadučitelj Fr. Silvester nam je zadnji čas poslal več stvari iz ruskih step. Med drugim poroča, da je »avanziral« za nadzornika 15. plenjenim Romunom s pravico narednika. O tem prihodnjic. Za danes objavljamo pismo, ki je došlo še iz Pšeničnoje v Tavriji na Ruskem (blizu Krima):

»Velebenjeni! Skoro bo mesec, kar opravljam posle oratarja. (Pis. 17. maja. Op. ured.) Spoznavam križe in težave kmetijskega stanu, a se vedno krepko držim Gregorčičevega stiha »Ne plaši se znoja«... saj »ne samo, kar veleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan.«

V živinskem hlevu sem že tako daleč, da bi bil lahko definitivno nastavljen. Z metlo sem se sprijaznil dodobra in bi nikomur nič ne zameril, če bi mi očitaj: »Glej, prijatelj, čez sedem let vse prav pride.«

Zdaj imam največ opravka s plevolum. Povsod ga je dovolj, v enodesetinskem sadovnjaku, pa tudi med krompirjem, bučami in arbutami in bogvešekje. Pred strgalo vprežemo konja, pa gre gori in doli kakor veter. Delamo pa sedaj od pete zjutraj do osme zvečer; ob žetvi bo hujše. Pa vse prestaneš, če si zdrav in dobiš dobro hrano, česar, hvala Bogu, zdaj ne manjka. Plačo bi radi imeli večjo, no pa »ničevno ne podelaš«, čeprav si plenjeni 20. stoletja. — Prosim, bodite tako prijazni in pošljite mi trdne črevlje št. 42.«

Iz jugozapadne Rusije. Obisk Menonitov.* (Piše vojni ujetnik nadučitelj Fr. Silvester.)

Preteklo nedeljo sem obiskal molitvenico Menonitov. Koncem naše dvokilometerske vasi stoji čedno poslopje. V pritličju so klopi za ženski svet, na prostorni galeriji pa so sedeži za osebe moškega spola. Spodaj je tudi vzvišen prostor za pridigarje in predpevce. Vse

* Tako se imenuje verska sekta, ki trdi, da je krst samo za odrasle, da je vojska in prisega nedovoljena. Privrženci imajo molitvenice, kjer molijo, pojejo in se jim razlagajo verski nauki.

zelo lepo, moderno, praktično. Na prvi pogled se zdi, da si v gledališču; ustroj stavbe, ki nima sicer nobenega oltarja in nobene podobe, vzbuja to mnenje, pa tudi elegantna obleka mnogoštevilnih posestnic in posestnikov — kmetič in kmetov, ki so točno zasedli prostore.

Prišel sem nekoliko prepozno, zato sem zamudil prve nabožne pesmi, ki jih je pevala vsa cerkev. — Pridejo pridigarji. Izbrali so jih za več časa iz svoje srede vsi člani cerkvene občine. So navadni kmetovalci, vendar globokoverni ljudje. Resnično čudil sem se — nastopu.

Prvi govornik je predaval eno uro. Za snov si je izbral rek: »Bog je svet tako ljubil, da je poslal svojega edino-rojenega Sina itd.« — V prelepah besedah se ozira na sedanje vojne razmere, ko se mora »ločiti žena od moža, sin od matere«.

Drugi govornik uči krščanski nauk — katehumene. 40 fantov in deklet dva desetih let sedi danes pred tribuno in čaka že več tednov na — sveti krst, ki se deli o Binkoštih. Pridigar izprašuje vpricho vse cerkve o peti in šesti (po naše četrti in peti!) božji zapovedi in pri tem čudovito lepo razlaga. Posebno poudarja dolžnost globokega spoštovanja do ostarelega očeta in do matere, »ki je božala tvoje čelo, tebi, bolnemu z žličko podajala zdravila in čula radi tebe noč in dan« — — —

S peto zapovedjo je prav lepo združil tudi šesto: »Ne ubijaj.« Zanimivo, da je med raznimi prestopki navedel vpricho vse cerkve, in sicer v precej jasnem, vendar sila resnem tonu tudi onanizem.

Bogoslužje je zaključila prisrčna molitvica, ki so jo vsi poslušali stoje in tudi, kot sem mogel spoznati, globoko čutili... Konečno je padla vsa cerkev na kolena in po tihih molitvi za carja in njegovo hišo se je ljudstvo razšlo proti domu na vozovih in peš na vse strani obširne, bogate, silno delavne, v moralnem oziru zelo visoko stoječe menonitske cerkvene občine.

Za zimo. Na Dunaju so razdelili sila veliko parov črevljev med ubožce in revne šolske otroke. Podarjena obutev je iz impregniranega danskega blaga, podplati so pa leseni in obiti z žreblji.

Pete imajo železne oboje. — Štajerski deželni odbor je naročil vsem kr. šolskim svetom in šolskim vodstvom, naj skrbe, da bodo šolski otroci, ki pridejo v šolo s slabimi ali celo premočenimi črevlji, dobili v šolskem poslopju primerno namoestilo: domače copate. Premočena obutev bi se morala med šolskim poukom sušiti, a ne v učilnici. Deklice višjih razredov bi pod vodstvom učiteljice ročnih del lahko same izdelovale take copate iz starega blaga, sukna, klobučine, da bi se na ta način pomaglo najrevnejšim. — Posnemajmo!

Koliko je 1 milijarda v primerah (za učence). V sedanjih vojnih časih čujemo prav pogostoma o milijardah, saj sama vojska stane vsak dan skoraj pol milijarde. Ena milijarda je 1000 milijonov. Ako bi hoteli neprenehoma šteti, potrebovali bi 32 let. Milijarda kron — naloženih druga na drugo — napravi 1000 km ali 1 milijon metrov visok steber; ta bi bil skoraj 350krat višji od Triglava. Milijarda kron — položenih v vrsto — napravi 13.000 km dolgo vrsto, bila bi še nekoliko daljša kakor zemeljska os. Milijarda kron tehta 50.000 q, za to bi potrebovali 500 vagonov, ako bi naložili v vsak vagon 100 q. Milijarda kron — naloženih v hranilnici po 5% — da 50 milijonov kron letnih obresti. Take primere najboljše pojasnijo ogromno število.

Za celibat. Dne 18. julija 1916. je bilo v Monakovem vojno zborovanje zveze katoliških učiteljic na Bavarskem. Navzoča je bila tudi kraljica, dalje naučni minister in ondotni kardinal. Pri tej priliki je bila z navdušenjem sprejeta naslednja izjava:

»Nasproti v zadnjem času pogosteje pojavljajočemu se prizadevanju, da bi se celibat učiteljic odpravil, izjavlja zveza katoliških učiteljic: Zveza nikakor ne smatra, da bi se s prepovedjo, ki zabranjuje učiteljicam zakon, kratile člove-

čanske pravice, ali da bi bila prepoved na škodo učiteljicam, marveč spozna, da je celibat le v varstvo in na korist učiteljicam in vsemu učiteljskemu stanu. Zveza je mnenja, da se dva tako važna poklica — učiteljski, gospodinjki in materinski — nikakor ne moreta strniti v eni osebi, ne da bi škodo trpelo ali zdravje in zmožnost učiteljice, ali pa dom in šola.«

Desetletnica. 24. novembra poteče deseto leto od smrti pesnika Simona Gregorčiča. Za ta dan bi se spodobile primerne proslave po vseh ljudskih in srednjih šolah.

† **Spalding.** Dne 25. avgusta je umrl v mestu Peoria (Illinois. U. S. A.) znani nadškof J. L. Spalding, ljubljenec Američanov. Tega velikega moža se spominja naš list zato, ker je bil neumorno delaven tudi za vzgojo in znanstvo, saj ga imenujejo naravnost »učenjaka ameriške hierarhije«. O priliki svetovne razstave v mestu Chicago je bil Spalding izvoljen za načelnika odboru, ki je imel oskrbeti oddelek za katol. vzgoje-slovje. Svojo nalogo je izvršil prav izborno. Ko se je sprožilo vprašanje o ustanovitvi katoliškega vseučilišča v Washingtonu, je tej plemeniti nameri žrtvoval vse svoje gnotne in duševne moči. Sam je spravil skupaj okroglo 1.800.000 kron v ta namen. Ko so bile odstranjene vse ovire ter se je delo srečno izvršilo, je imel Spalding slavnostni otvoritveni govor vpričo prezidenta, njegovega uradništva, 80 škofov in drugega občinstva. — Res je, kar je nekdo zapisal njemu v pohvalo: »Na svetu se porajajo še vedno dobri možje, ki se svetijo kakor solnce in širijo žarke prosvete daleč naokrog.«

Nadzorstvo šol v zasedenem delu Francije so morali prevzeti katoliški vojni duhovniki iz Nemčije. Križ je prišel v ondotnih šolskih sobanah zopet do časti in pravic, šolska molitev tudi.

Slovstvo in glasba.

Slovenska stenografija, priredil Fr. Novak, c. kr. gimn. profesor. I. del: Korespondenčno pismo. Tretja izdaja, avtografiral K. Bláha. Cena 4 K 20 v. V

Ljubljani 1916. Založila Kat. Bukvarna.

Kdor je poznal prvo knjigo za slovensko stenografijo, ki jo je priredil prof.

Bezenšek, bo v pričujoči 3. izdaji Novakove stenografije našel lepo razvito hčerko starejše matere. Res da so prvine iste, vendar pa se je marsikaj izpopolnilo, praktičneje uredilo, prišli so nekateri novi znaki, ki pisavo gibčnejšo in pripravnejšo napravljajo: v podrobnem likanju se kaže prof. Novaka skrbna in spretna roka. Hkrati je knjiga jasno in pregledno urejena, stenogram naravnost idealen — prof. Bláha in litografični zavod Farsky v Pragi sta svojo nalogo odlično izvršila. Vsem učencem, zlasti pa samoukom bo to kaj dobro došlo, da avtor v prenosu stenograma pod črto vedno opozarja na zraven spadajoča pravila, ki so v drugem oddelku knjige v VII točkah jedrnato sestavljena.

Prav posebej naj nam bo dovoljeno omeniti vzgojni moment te knjige: Stenogram je tako urejen, da učencu vedno in vedno mimogrede v spomin kliče znanje, ki si ga je v najrazličnejših predmetih že pridobil ali pa mu to znanje še pogloblja: zgodovina, naravoslovje, etika, literatura, umetnost itd. dajo pisatelju gradivo za stenografski učni material, z marsikake strani pa odmeva visoka pesem ljubezni do širše in ožje slovenske domovine... Dr. K.

»Večno življenje« je izšlo v 6. natisu z nekaterimi dodatki, ki pa ne izpremenje soglasja s prejšnjimi izdajami v paginaciji, ker so nove strani (med 240. in 241.) označene še s črkami a do g. Molitvenik se torej na vseh straneh ujema s prejšnjim natisom. Na novih straneh se nahajajo prav pripravne »K r a t k e o b h a j i l n e m o l i t v e« po vzorcu iz Rimskega katekizma; toda lažje so in lepše. Tudi je pridejana pesem prvoobhajancev. S tem bo gotovo močno ustrezno zlasti onim gg. katehetom, ki so tako želeli primernih kratkih obhajilnih molitvic. Seveda bodo te molitve še bolj na mestu v »Šolskem molitveniku«, četudi v tem niso odveč; so namreč porabne za vsakega. — Na str. 181. najdemo bolj ustrezajočo mašno pesem »Oče večni v visokosti«, namesto »Jezus male k sebi kliče...«, da bo v soglasju s »Cerkveno pesmarico« za šolsko mladino. Zvišanje cene je zmerno; stane namreč v rdeči

obrezi 1 K 60 vin., dasi ima vsega obsega 36 pol. V zlati obrezi 2 K. Kdor naroči skupno vsaj 10 izvodov ter jih hkrati plača, mu dovoli založništvo 15% popusta; isto velja tudi za »šolski molitvenik«, ki bo imel v novem natisu nekoliko slabši papir ter naslednje cene: v platnu 1 K; v rdeči trpežni vezavi 1 K 20 vin.; v zlati obrezi 1 K 70 vin. Dobiti ga bo moč šele čez pol leta.

Knjige družbe sv. Mohorja za l. 1917.

Petero novih knjig. K o l e d a r s površnimi vinjetami (Koželj), z običajnimi verzi (Neubauer), z dolgočasnim (čeprav skrajšanim imenikom), s številnimi oglasi (36 strani) bi nas moral upravičeno vznevoljiti, da nismo našli v njem šarabonovega poročila o delu in trpljenju naših sinov v »Svetovni vojski« in Milčinskega prijetne črtice »Mutasti birič«.

Z g o d o v i n a s l o v e n s k e g a n a r o d a — spomenik naših dni — mora za nekaj časa v ujetništvo. Pisatelj ne more v vojnem času potovati v svrhu nadaljnjih študij in ilustracij. Doslej je dospel do prav časa »primernega« poglavja: do razbojnikov, roparjev in uskokov.

S l i k e i z n a r a v e v tej obliki bodo bolj ugajale šoli nego domu, bolj izobraženim nego preprostim dušam. Torej bi si želeli drugačnega uvoda, duhovitejših risb in ne kar mahoma odtrganih posameznih poglavij. S tem pa ni rečeno, da Pengova ne pozdravljamo kot novo moč med Mohorjevimi pisatelji.

S l o v e n s k e v e č e r n i c e so nam zopet enkrat obnovile one lepe ure v zimskih večerih, ko je bila vsepovsod po sobi senca, le tam ob peči se je blestela svetloba: Nekdo je bral in drugi so poslušali. In ko je ugasnila luč, so šli vsi k počitku in srce je bilo veselo zabave in poduka iz »Slovenskih večernic«. Po dvakrat, po trikrat bo roka vnovič segla po dr. Detelovi povesti: »Svetloba in senca«.

R e s n i c e z a v e č n o s t. Kaj je važnejše nego to? A morale bi se podati tako vabljivo, da ne bi celo boljše lajlik koj dejal: »To bom dal pa dekli.« Kdaj bo izdala Družba molitvenik, ki bo ustrezal tudi bolj razvajenim oziroma nenavajenim molilcem? Dr. M.

